

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАИ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1951
ИЮНЬ
6
среда
№ 111 (2285)
ӨРТ 33 20 КӨП.

Бистиң областа (1 арын).
Күрүнеге дүк белеткелдерин үлегерлиг организаастаар (1 арын).
Партия амыдыралы:
К. Седип—Партия өөредилгезиниң түңнели (2 арын).
И. Лопсан—Областың садыг-кооператив школанын да партия амыдыралы (2 арын).
К. Бора-Көже—Коммунистер колхозта удурткучу күш (2 арын).

Петухова—Культура болгаш дыштанылга паркынын ажылында еде тургузар (2 арын).
П. Сычев—Найыралдыг чорук (3 арын).
Э. Поздник—Морис Торез (3 арын).
Тайбыңчы Пактыгы дөшп (4 арын).
Дөрт күрүндөргүн даштынны херектер министрлериниң ораманчыларынын баштайгы чөвүлел хуралы (4 арын).
Улуу демократиянын чурттарында (4 арын).

Колхозтарда тудуг—политиктиг чугула сорулга

Социалистик көдөз ажил-агый дайын сөөлүндеги беш чылда чурттуң улус ажил-агыйны өске адырлары-биле бир домей чаа күштүг көдүрүлүшүндө четкен Коммунист партиянык болгаш совет чазактыг удуртулгазы-биле колхозчулар, МТС-теринк болгаш совхозтарнык ажилдаңчылары тургузукчу күш ажилдык тайбыч фронтунга алдарлыг тилелдерин чедип алган. Ынчалза-даа партия, эш Сталин чедип алдыган чүүлдерге оожургавас, а ажилда көзүлген четпестерин болгаш туруп турар сорулгаларын шийтирлээринче күштерин улам-на мобилизаастаар деп совет кижилерин өөредип турар.

Бистиң областың колхозтарын организааста, ажил-агый талазы-биле моон соңгаар быныгыларга болгаш көкүчүн чорутуң сууржун ажилдарынче шийтирлээрде, колхозтарга бүдүрүлгенин, мал кажааларының болгаш чуртталга байжанын тургудууларын планнарын күөседиринден шийтирлини-биле хамгаржыр. Ындыг турбука, 1950 чылда тудуг планы бисте күөсетинмезен, Чаа-Хөл, Чөөн-Хемчик болгаш өске-даа районнар бо ажилды күөсетпейн ала-чаягаарлаашкыны кирген.

Во чылын областың колхозчуларының мурнунда тудуг ажилын күөседириниң улуг планы туруп турар. «Тыва автономнумуң областың көдөз ажил-агыйга дузаалаар хемчеглер дугайында» ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын ёзуугаар бо чылын 1500 колхозчу өөредилгенин сууржун ажилдарыга шийтирлерге болгаш чуртталга байжанын турдарының дедир эгитимес 500 муң рубльдин, узун хуусаалыг 700 муң рубльдин чөвүлелерин бергенине база 125 муң кубометр жышты өрткө чоңа халас чөпшөрөөнине Тываның ажилчы чоннары ханы өөрүшкү-биле байырлап турарлар.

Оон аңгыда совет чазактың доктаалы-биле машина-трактор станцияларының оон ынайтты техниктиң чартылыгына хой-хөй акша хөрөңгилерин чөпшөрөөн болгаш көдөз ажил-агыйнык хой саньыг тус-хай эртемнилерин областе чорудар. Коллективтиг ажил-агыйларын экономикаын быжылгаар сорулга-биле чедир төлөтинмезен күрүне дузаалгазында 81.205 центнер тарааны, 492 центнер эгит болгаш 43 центнер дүңтү колхозтардан үндүр бижир, а оон ынайт колхозтарнык бот-онаалгарының үндүрүлгенине, күрүне страхованиязының төлөвирине улуг чингелдерин тывысан.

Партиянык болгаш чазактың улуг сагы салымшыкына хары кылдыр областың көдөз ажил-агыйнык ажил-ишчилери бектик дүңтүтү алыры дөшп хөйинтигин мал адылын хөгжүдери болгаш тудуг планын күөседир дөшп социалистик чарышты калбартканнар. Бии-Хем району чакы тарылганы 107,4 хуу күөсеткен, чайгы чер андарылгазының адылын хөй артылдеринк колхозчулары болгаш «Элегест» совхозтуң ажилчынары суггарылга четкилерин калбарган болгаш чайгы суггарылганы чорудуп турарлар. Ворошилов аттыг колхозтуң шөлдеринде ажилдап турар Сарыг-Сеп МТС-тин тракторизин эш Дресвянников, чачыкчылар Баланин, Беляков-биле кады, база ол ынайт Таңды районда тракторист эш Николай Пакхарухов олар чурттуң мурнакчы трактористтериниң дуржулгазын ажилдап тургаш, ажилдык шынарын бедитпишпаан 36 га норманың орунуга 130—130 гектарды чашшыпаан хөй саньыг кывар чүүлдү камнап ап турарлар.

Тес-Хем болгаш Эрэин районнарың күш-ажыла сорук кирген эр, хөрөөн колхозчулары Тес-Хемниң суггарылга бугазының тудуунга боттарының кызымакый күш-ажылын болгаш бектик медресиниң ниитиниң эрге-ажыныга көргүскенер. Таңды районда Ленин аттыг колхозтуң кежиүнери бо чылын колхозчуларга чуртталганың 7 байжынарын ниитиниң инек, чыгы, шээр малдарының кажааларын болгаш өске-даа тудугларын кылдыр сорулганы салганнар. Аңаа хергелээр-биле 4300 ылышты белеткөөн болгаш 3000 ажыгны сөөртүп алганнар. Тудуг бригаданың удурткучу эш Вады-Саган тудугларынч.

Бистиң тудуг бригадавы

Ленин аттыг колхозтуң баштаар чери тудуг бригаданың ажилын удуртуп улуг харысалганы мезээ хүлээткен. Ол идегелди күөседир дөшп, бодумунуң хамаарылгада бызаңчыларын болгаш дажыкчыларын, вар-саар чүве кылдыр кижилерин хүн-үргүлдү удуртуп келгениниң түңнелинде бо чылын чуртталганың 8 байжынарын, кижиз эмгелгезинин 8 өрөөл байжынын тайгада кылып дооскан бис.

Бистиң бригадада кижилерниң тус-тустарын ажилының аайы-биле күш-ажыды хувагаң, хүнде күөседир нормалары оларга доктааткан. Бригадада 26 бызаңчы, оон ынайт саман тудуунда 18 хөрөөннер ажилдап турар. Ол

лын эки организаастаар, бызаңчыларын хөй нуруузу улуг нормазын 120—130 хуу күөседип турар.
Бис бо чылын колхозтарга бүдүрүлгениң 112 байжынарын, 87000 баш мал кырыр 340 кажааларың тудуун хандырар ужуруг бис. Тудуг программазын боттандыра чорук болза, чер-черинк партия, совет органнының көдөз ажил-агыйнык болгаш колхоз тудуунуң килдистериниң ажилдаңчыларының, ажа-жаа колхоз баштаар черлерниң ажил-агый политиктиг кол сорулгазы болур. Бо сорулганы чедишкенин шийтирлээрде ынайт бектикелдин болгаш оң сөөртүлгезин бүгү хемчег-биле күштелдирер, бар турар материалдык хөрөңгилерин болгаш колхозтарда түш-адылдын курдавырларын аныглап тургаш, тудуг ажилын залбак фронт-биле чорудары эргежок чугула.

Оон-биле кады фактыларның көргүсөөн болза, районнарың хөй нуруузунда, ылаңгы Кая-Хем, Барыын-Хемчик, Кызыл, Бай-Тайга, Тере-Хөл районнарда колхозтарнык тудуу эң багай чоруп турар. Бии-Хем районда Ленин аттыг колхозта, Кызыл районда «Тилелек» колхозта тудуг ажилы багай организаастатынган.

Ам сорулга болза, колхозтарга бүдүрүлгенин, мал кажааларының болгаш колхозчуларының чуртталга байжанын тургудууларын доктааткан график ёзуугаар тудуг бригадалары үргүлчү күөседирин хандыра кылдыр тудуг ажилын организаастаары болур. Тудуг бригадаларын солдур, оң чаргыр орадала-жымшыкынары болдурбас болгаш стахановчу тудугчуларын дуржулгазын негестерип, социалистик чарышты калбартыр.

Партия организаастаары болгаш көдөз ажил-агый артылдериниң баштаар черлерин тудуг адылының айтырлары-биле хүн-бүрү ажилдаар, уёт болгаш күш-ажыды организаастаарына бригадирлерге дузаалаар, ажилдык тергини эки шынары болгаш чыл планын хуусаа бетинде хүөседир дөшп демиселди организаастаар хүлээлгелер. Районуң партия комитети тудуг ажилының чорутууларының дугайында партия эге органызациаларының секретарының болгаш колхоз даргаларының илгелдерин үргүлчү дыннап, бригадаларга политик-массалыг ажилды организаастаар.

Колхозтарнык элөөн хөй тудуг бригадалары боттарының бүдүрүлгө хүлээлгелерин күөседир дөшп демиселге бектик илгелерин көргүзүп турар.

ВКП(б) обкомунуң болгаш облүүс-комунуң демгелгезин, Улуг-Хем районда Киров аттыг колхозтуң тудуг бригаданың бригадирин эш Дамдынап, Чаа-Хөл районда Сталин аттыг колхозта бригадир эш Чунгаа олар тудугу илгелерин чорудуп турар. Бо чылын колхоз бүрүзү айыткан планын тудуун дүргөн болгаш бектик шынарлыг күөседир төлөөдө, мурнакчы бригадаларнык болгаш стахановчу-тудугчуларының саньыг шийтирлиг өстүрери эргежок чугула, оон-биле кады хөй-ниитиниң байлактарын өстүрерине, колхозчуларының культурутуп болгаш материалдык денелин бедиттерине таарымчалыг байдалды тургузар херек.

Колхозтарда тудугларын дүргелдирине районнар солунары улуг ажилды кылып болур. Олар көдөз Советтерниң партия организаастаарының, колхоз баштаар черлериниң талазында четпестерин илередип шүгүмчүлелди чорудар, эң эки тудуг бригадаларының болгаш тус-тус тудугчуларының дуржулгазын негестерип, тудугнуң мурнакчыларын районуң болгаш областың Хүндүлел самбарызынга киирер ужурут.

Көдөз партия организаастаарының, райүүс-комнарының болгаш суму Советтериниң сорулгазы болза, «Тыва автономнумуң областың көдөз ажил-агыйнага дузаалаар хемчеглер дугайында» ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында бистиң областың ажилчы чоннарының канчаар-даа аажок улуг сагыш салымшыкының илгерилешкенин колхозчуларың ортузунга таныштырып тургаш, бектик дүңтү дөшп, ниитиниң мал ажилын хөгжүдери болгаш тудуг планын күөседир дөшп демиселге колхозчу массаны мобилизаастаар ужурут.

Бизиң тудуг бригадавы

хөрөөннер саманың бир муң ажыг саньыг тууйбуларын кылып алган. Бригадада 20 ажилчыны атытарын тускайлап ускен болгаш оон-биле ынайт сөөртүлгезин күөседип турар.
Бригадада ажилга чалгаа, план күөсетпес кижилер чок, оон иштинде Бай-Төгүс, Хиргикей, Чамзырың, Олей-оол олар ажил нормазын 170—200 хуу күөседип турар. Бистиң бригаданы бүгү-ле херекселдер-биле колхоз баштаар чери бурун хандырды.

Ынчангаш бо чылын тудуг планын, ылаңгы малдык кажаа, тудугларын ажыр күөседир бис.
Т. ХУРАК.
Улуг-Хем район.

Цимлянскаяның ГЭС-ке хергелээр шуткулгалар

КРАМОТОРСК. Июнь 1-де Ново-Краматорскын Сталин аттыг машина тудуучу заводунуң хевиртеп шуткуур салбыры Цимлянскаяның суг күжү-биле ажилдаар электрстанциянык беш турбининге хергелээр сөөлгү өзектерин шуткуурун хуусаазында 15 конук бузулгаар дооскан. Ол болза, улуг тудугларнык чаргыларын Краматорскын машина тудуучу ажилчынарының кылыны 100 кезектеринк бирээзи болур.

Беш турбиннерниң өзектериниң хевирин кылыры кончук нарын турган. Оң хевиринк белеткээр-биле 3,5 метр оңгары назар ужулга таварышкан. Ол кезектиң чүгүл хевиринк кылырыга 40 тонна ээлдирген каң кирген. Ону ийи каң ээлдирген черинк улуг хымжы-биле дөрт үттү дамчытыр 5 минута иштинде долдур куткан.

Турбинниң көдөлип турар улуг дугуон шуткуу кудары база кончук нарын ажилдык бирээзи болган. Ол кезектиң чүгүл чангыс төп өзэнинк деңизин 18 тонна болур. Дугуунуң хевирин шуткуурун 70 тонна ээлдирген каң кирген.
(СЭТА).

Чурттуң мурнакчы совхозунда

ЮЛЕНУРМЕ. (Эстон ССР). Хөвү ажил-агыйнык талазы-биле, чуртталга болгаш бүдүрүлгө тудугларын тудар талазы-биле күрүнеңиң 1950 чылда ондаалгаларын чедишкенин күөсеткен дөшп «Юленурме» совхозка ВЛКСМ-тиң болгаш ССРЭ-ниң совхозтар Министерствозунуң шилчип чоруур Кызыл тутун тывысан.

Совет агрономия эртемниң эң ач чедиш ингерин аныглавышаан, ул совхозтуң коллективни кайгамчыты түңнелдерин чедип алган. Тараалар дүңдү 5 чылдың дургузунда аңаа үш катпап ажыг өскөн. Эрткен чылын катпап бүрүздөн ортумаа-биле 33,3 центнер, а 5 гектар участоктуң гектар бүрүздөн-не 43 центнер арбай алдыган. Дазылында чөмиштүглерин аңаа гектар бүрүздөн 765 центнерин чыып алган, ол дөзгө 1945 чылга бодаарга барык дөрт катпап хөй-дүр.

Бо чылын оон-даа хөй дүңтүтү аыр деп тараачынар хүлөөнгенер. 2,5 ар чакы тарылганы өй-шаанда эртирп, чаа-чаа агротехниктиң аргаларын аныглааннар. Ук совхозтуң бүгү ажилдаңчылары агрономия эртемниң шийгээдип ап турар болгаш көдөз ажил-агый талазы-биле тус-хай библиотеканы ачтырды. Дыка хөй хөвү болгаш мал ажил-агыйларының ажилдаңчылары ийи-үш тус-хай эртемнерин шийгээдип алганнар.
(СЭТА).

Совхоз шаңнарының электрификас-чыдылгазы

АЛМА-АТА. Казахстаның совхозларының шөлдеринде тараалар чааштынар оонда дүргөн өзүп эгелзэн. Күзүп болгаш чазын тарыткан кызыл-тастар салгайып, муруну чүкте чекеткелди, сонгу чүкте башталып турар. Совхозтар тараа ачаалгазынга белеткенип эгелзэн-нер.

Урезин арыглаарыга электроэнергия бо чылын калбаа-биле хергелеттинер болур. Совхозтарга электржигенин. 150 паңнар ажилдаар, ол дөзгө, эрткен чылдааның бодаарга, үш катпап хөй-дүр. Урезин арыглаар 600 ажыг машиналар электржигел хөдөлүшкенине шийтирп турар. Ол машиналар, эрткен чылга бодаарга, бүдүн чаргык катпап хөй урезини арыглаар. Тарааны машина күжү-биле болбаазырадырының чаргалдары, оңу хол-биле кылып турганыга деңгээр, барык үш катпап кудулар. Ол чорук күрүнеге ийи миллион ажыг рубльди камнап бээр.
(СЭТА).

Бызааның деңизи хүн-бүрүде өзүп турар

КРАСНОДАР. Кубандың малдык чайгы олардадышыкының түндүктү үези эгелзэн. Үргүлчү болуп турар чакы си-генниң дүргөн өзүп үнерине улуг таарымчалыг болуп турар.
Колхозтарда болгаш совхозтарда саар инектерин сүдү көвүдөп, одарже чоруткан бызааларың болгаш инектерниң деңизи дүргени-биле өзүп турар.

Колхоз малының продуктулуун бедир дөшп деп чарыштың талазы-биле улуг чедишкенин Успенский районуң «Путь Ильича» колхозунуң кадарчызы Н. П. Морозов чедип алган. Оң калдында бызаа бүрүзү сөөлгү айда бир хүнде ортумаа-биле 1252 грамм немези, эки өзүлгелди болуп турар.
(СЭТА).

Бистиң областа

МТС-тер болгаш совхозтар ажилдаңчыларының чөвүлел хуралы

Бо чылдың май 31-де болгаш июнь 1-де областың МТС-тер болгаш совхозтар директорларының, оларның агрономларының, механиктериниң чөвүлел чугаалажылга хуралы облүүс-комунуң хуралдаар залында болуп эрткен.
Чөвүлел хуралга чакыс тарылганың арктен түңнелин болгаш амгы үезде МТС-теринк, совхозтарнык мурнунда турар сорулгаларының дугайында илгелдерин областың көдөз ажил-агый эртелеиниң начальниги эш Цеземько биле областа совхозтар трестиниң директору эш Софин олар кылган.

Илеткелдер доозулган оонда чамдык МТС-теринк болгаш совхозтарнык директорлары, агрономнары база механиктери сөс ап боттарының ажил чорудууларының дугайында дуржулгаларын солдуннаар.

Хуралга МТС-теринк болгаш совхозтарнык мурнунда турар кол сорулгазы — бүгү тараа культураларында бе-

дик дүңтүтү өстүрүп албышаан, ниитиниң мал ажилын хөгжүдери-биле кады ооң продукциязын дыка бектик кылдыр хандыра чедип алырын чугаалашкан. Ол сорулганы боттандыра МТС-терде, совхозтарда тергин чериниң техниказын чөп ажыглаар, оң бүдүрүкчүлүгүн бедидерин шийгээдип алырын күштелдирер.

Чайгы чер андарылгазын, ситен кезилдизиниң, тараа ажаап алышыкының белеткелдерин кыска хуусаада эки шынарың доозарыне бүгү күштү эилдээр-биле кады колхозчуларың күш-ажылга илгелдей бедидип, ажилдык бүдүрүкчүлүгүн көдөририне МТС-тер болгаш совхозтар ажилдаңчылары кичээнгенин салыр ужурут.

Чөвүлел хуралында ВКП(б) обкомунуң секретари эш Н. Я. Дьяков МТС-теринк болгаш совхозтарнык ажилдаңчыларга чамдык четпестерни узутуулар дугайында тодаргай айтышыкыны берген.

Чайын малды эки семиртир

Малды чайын одарладып семиртир-де — одарып шийип алгырында болгаш оңу эки белеткээрден аңгыда, одарларын шын ажыглаарында болур. Олардадышыкынар участоктар аайы-биле планда көрдүнгөн ёзуугаар чоруту-нер.

Эң шынарлыг, терең өстүтүг участоктарга сүткүр, эъткир болгаш кыс түрүтү малдарың одарладыр чугула. Чаа-Хөл районуң Ак-Турут сумузунда зоовет участоктуң ортумак эртемниң ажилдаңчылары — Васильев, Олейчи олар ол сумуда Ленин аттыг колхозтуң ниити малдарын чай дүргүзүндө одарлап семиртирениң планын кылгаш, бадылган.

Ол колхозтуң баштаар чери эки өстүтү 8 хөл чайлагары шийип алган. Кара-Дыт, Кожай-Бажы, Алдын-Булак, Кара-Суг, Хадын-Бажы оон-даа өске чайлагар болза, тергин эки өстүтү, сугтул, дөгем девискээрлик болуп турар. Мал ажилына сомуургалдык болгаш мурнакчы колхозчуларың кадар-

„Сталинчы орук“ колхозта хөй фермазы

Сүт-Хөл районуң Бора-Тайгада улугтар катышкан «Сталинчы орук» колхозтуң хөй фермазының ажилдаңчылары улуг чедишкенин чедип алган. Колхозтуң ниити малын өстүрериниң 3 чыл планында 3690 баш чедирер дөшп 4828 баш чедир өстүргөн.

Хөй фермазында ажилдап турар колхозчу эш Бора бодунуң хүлээлгезин эки күөседип келген. Оң ажилын колхоз баштаар чери үнелеп, эрткен чылын бир хөй-биле шаңнавышаан, немелде күш-хуун санал берген. Эш Бора бо чылын төрөөн 162 өскүдөн 163 анайлары бүрүн доруктуруп турар. Ол ынайт Бораш, Кенден олар малдын чаш төлдүн четке камталал алганнар.

Ындыг болза-даа «Сталинчы орук» колхозтуң мал ажилының чамдык адырларында четпестер бар. Оң тодаргай барымдаазы болза, инек малды өстүрериниң үш чыл планы 95 хуу, чыгылының—98 хуу күөсетинген. Мал кадарчылары Уртун-Назын, Шуң олар малды харысалга чок кадарганы-биле бөрүге керек малдарың чидиркен.

Районда мал эмгелгезиниң чери колхозтарда мал аары-биле шошак демисежин, бо талазы-биле четпес хемчеглерин ап турар болгаш малдык кандыг аары-биле аарып турарың илеретимейн келген. Колхозтуң мал ажилында бо четпес чорукту дарый узуткаары негетинип турар.

Районда мал эмгелгезиниң чери колхозтарда мал аары-биле шошак демисежин, бо талазы-биле четпес хемчеглерин ап турар болгаш малдык кандыг аары-биле аарып турарың илеретимейн келген. Колхозтуң мал ажилында бо четпес чорукту дарый узуткаары негетинип турар.

Устүнде айтылган четпестерини кыска хуусаада узуткаары-биле ВКП(б) райкомнары болгаш район Советтериниң күөс-комнары шыңгы хемчеглерин алыры чугула. Ынчангаш дүк белеткел бо чылдың июнь 25-тен орай эвес хуусаада колхозтар, совхозтар болгаш хуу ажил-агыйлыглар күөсеткен турарын чедип алыры чугула.

Колхозтар, совхозтарга база хуу ажилдаңчыларга дүк кыргыдазын организаастыг чорудуп, бүгү хойларнык дүгүн эки шынарлыг кыргырамын чогуур өйүндө чорудар. Дүк дунаарының беш

Сүт-Хөл районда чайгы чер андарылгазы

Сүт-Хөлдүң машина-трактор станциязының механизаторлары ажилдап берип турар колхозтарыга чакы хөвү ажилдарын чедишкенин дооскаш, келир чылдың чакы тарылгазын белеткелди—чайгы чер андарылгазын чедишкенин чорудуп турар.

МТС бо чылдың чайгы чер андарылгазының планын 77 хуу, оң иштинде «Сталинчы орук» колхозка — 140,8 хуу, Жданов аттыг колхозка—210 хуу, Киров аттыг колхозка—122 хуу күөсеткен.

№ 3 трактор бригаданың (бригадир эш Ак-Хем), № 1 трактор бригаданың (бригадир эш Цадамба) чайгы чер андарылгазының планын күөседир дөшп кызымак ай ажилдап турар. Ол ынайт комсомолчу Очур-оол бригадирлээн № 4 трактор бригаданың чакы тарылга үезинде шак графинин ёзуугаар ажилдап турган аргазын ам чайгы чер андарылгазында база ажилдап, улам эки ажилдап турар. Ол бригаданың трактористери Ырлар-оол Дастанай олар ээлчер нормаларын 150—200 хуу чедир күөседип, мурун чылар болуп турарлар.

№ 4 трактор бригаданың ажилының үлегерлиг дуржулгазы МТС-тин трактор бригадаларында бүгү трактористтеринк ажыгалы аларган. МТС-тин механизаторлары шак графинин колдунда ажилдап турар. Ол ажилдык түңнелинде ээлчер нормазын үргүлчү ажыр күөседип турар Дуваан-оол, Пораход, Агван, Солун-оол ышкап анык трактористер көвүдөп турар.

МТС-тиң бүгү трактор бригадалары чайгы чер андарырының планын хуусаазында эки шынарлыг доозар болгаш планын ажыр күөседир дөшп бүгү күштерин хараманмай күжениш инең ажилдап турарлар.

Комсомолчу культуармейжи

Барып-Хемчи районуң Кара-Хөл сумузунда бижик билбестерин болгаш бижикти биче билдирерин өөредириниң 6 кезек болгумнерин тургускан. Ында 144 бижик билбес болгаш бижикти биче билдирерин хараа туткан, өөредип турар. Ол болгумнерин иштинде комсомолчу Ооржак Седен-оолду өөредип турар улустары эи өөренип турар. Комсомолчу эш Седен-оол 1951 чылдың эгезинден бээр май айның 1-ге чедир 15 бижик билбестерин бижип турар кылдыр өөрткен. Оң иштинде 52 харлыг И. Дүлүш бижикти саат чок номчул, бижип турар кылдыр өөренип алган.

Эш Седен-оол комсомол хуралында чайгы өөредилге сезонунуң үезинде ам-даа 10 кижини бижик билдир кылдыр өөредип деп хүлээлге алгаш ол улусту ам өөредип эгелей берген. Комсомолчу Седен-оол бодунуң полит-билени үргүлчү бедидип, ол ажилына улам мергежирин кызып турар болгаш эрткен үелериниң иштинде элзэн хөй литературалары номчаан.

С. СЕРИҢ-ООЛ.
Х. АРАКЧАА.

Күрүнеге дүк белеткелдерин үлегерлиг организаастаар

Бистиң областың ажилчы чоннарынга болышевик партия, совет чазак болгаш эш Сталин өзүг тала-биле канчаар-даа аажок улуг дузаламчылары хүн-бүрүдө чедирп, чоңуң социалистик чарыштың шийтирлээрине улуг сагыш салдышыкынын илгерилеп турар.

Колхозтарнык, совхозтарнык болгаш хуу ажил-агыйларың күрүнеге дүк белеткелениң планын күөседир политик-ажыл-агый талазы-биле оңаа учурдузалыг болуп, чийк эт-үлетпүрүн чийт-биле үзүктөл чоңа хандыраарың болгаш аңаа чогуур курдавырларын туугазарына эң чугула чүгү болур. Ол улуг сорулгазы күөседирине белеткел организаастаары көдөз ажил-агый организаастаары болгаш тус-хай эртемнилер болур чогуур сагыш салымшыкынын салбайн турар. Колхозтарда, совхозтарда хөй малдан дүк кыргыдазын хөйү ашар чогуур өйүндө кыргыяр ажилдар дыка саздып турар. Хуу ажил-агыйлыглар хөй кыргыдазын орайтадып, дыка хөй дүктү түлдир, оон-биле элзэн хөй каралдарга таварып турар.

Бистиң областа дүк белеткелениң темпизи дыка жокудап турар. Мөңгү-Тайга, Өвүр районнарда, ол ышкак областың совхозтар трестинде дүк белеткелди чаа-ла эгелеп турар чүдүлдөр бар. Чамдык райүүс-комна, ВКП(б) райкомнары дүк белеткеленине чогуур организаастыг ажилдарың коштадып, ол чугула

ПАРТИЯ АМЫДЫРАЛЫ

Партия өөредилгезинин түңнели

Партия чырыдышкынын аялыны өңкөндөр болгаш партия өөредилгезинде четтестерин чайладыр талазы-биле 1950-1951 чылдарда ВКП(б) Чаа-Хөл району элээн хемчеглерин боттандырып чоруткан. Өөредилге чылының дургузунда партия өөредилгезин удурутуп, кайы хире чорудуп турар дугайында партияның үш эге организацияларының болгаш партбюроетин эргелекчизин илеткелдерин партия райкомунуң бюрозунга дыңдаан.

ВКП(б) райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизин аяккадакчылар колхозтарда, бүүдүрүлгө, албан черлеринде партия өөредилгезин өңкөндөрүлгө биле олар черлерге үргүлчү берип турган. Пропагандистерин семинарын 3 каттап чоруткан, тус-тус пропаганда-тер-биле сургаада бөсөдалары хой удаа кылган.

Районда негезки партия школаны бодунуң өөредилгезин программа ёзуулар дооскан, аңаа 16 киши өөренип турган. ВКП(б) төөгүзүнүң долчу курзун, база өш Сталиннүң долчу биографиязын өөренип турган бөлүмнөр болгаш политшколалар бир чылдың өөредилге программанын төндүр өөрөнгөн.

Оң иштинде негезки партия школаның дыңнакчылары Сагайкова, Алдын-оол, Дипситма, Аверилгов, ВКП(б) төөгүзүнүң долчу курзун өөренип турар бөлүмнөрин дыңнакчылары — Дунар, Кеңеши, Көгөз, Серия, Адылжы, политшколаларның дыңнакчылары Батын-Сады, Шолур, Чаштыг, Ылчөй болгаш оон-даа өскөлөр эки өөрөнгөн. Олар кичээл үсөйп, өөренип эргечтен чүүлдерин эки иштиндеги ал, ол чүүлдер-биле амгы үениң агар айтырылганы холбоштырып турар. Марксизм-ленинизмни бот кичээл-биле өөренип турар активтин иштинде өштер Алымов, Шаалы, Чурган 2 бөлүм оң үш, дөрт дугаар бөлүктөрүн өөрөнгөш, өөредилгезин ара-саксапкан. Район төвүндө негезки партия школанын ийи дугаар талазы-биле өөредилге программанын доозуп шыдаваан.

Культура болгаш дыштанылга паркының ажылын эде тургузар

1951 чылдың чайгы сезонунда Кызылдың культура болгаш дыштанылга паркының чоңун ортузунга массалык политикизидилге болгаш культура-чырыдышкын ажылын, совет тургузулгун улуг тиелелтерин, коммунист партияның удурутуп ролунуң болгаш улуг баштыкчылар Лениннүң болгаш Сталиннүң дугайында пропагандалы калбартырыңа кол кичээлгени салыры чугула.

Партияны аяккадакчылар болгаш агитаторлардын организастаан болгаш оңу райоонун хову аяккадакчыларын аяккадакчыларын ший, концерт көргүзери-биле чорудуп шыдаваан, ылангыя паркка көргүзүп кыдырынга тура чок болуп турар.

Чаданагың телефон стаңилының телефонисчи комсомолчу Зина Петуктова эки аяккадап турар. Чоокта чаа ону улуг телефонисчи кылдыр томуяла.

Чурукта: комсомолчу телефонисчи Зина Петуктова. Чуруу А. Ермолаевтин.

Кызымак почтачы

Солуннарны, сеткүүлдерни чыгык чыларга таралдыр талазы-биле Терехөл районун харылаа конторазының кедээ почтачызы Калзан онаашкан хүлээлгезин кызымак чүткүлдү күсөдип турар. Ол болза, Шынаа сумузунга, Эми алдын уургайынчотчаны чедирип турар.

Почтачы Калзан район төвүндүң Эми алдын уургайынчотчаны 75 километр ирак черге, тайга-сынарны, хемнерни кежир кадыр-беерт оруктарга торулбайн, почтаны ол доктаамал, үргүлчү дажылап чоруп турар. Районун харылаа конторазы болза, ак-сеткилдиг эки аяккадап турар почтачыны мактап келген.

Херэеженнер орук тудуунда

Чөөн-Хемчик районун девискээринге хамаарышкан оруктун септелгезин кылдыры биле районун колхозтарын, аяккадакчыларын орук тудуунун планын оонап каан турган. Оң иштинде Сталин аттыг колхоз орук тудуунга 1951 чылда 190 кубометр сай белектер планын кыса хуусаада күсөдир дөш кызымак аяккадакчының түңнелинде ол планын күсөткен.

Колхозтарның инитилештирген малы чайгы одарлаашкында

Колхозтарның инитилештирген малын баш санын өстүрери болгаш оң продуктулуун бедидери—малдың чайгы одарлаашкынында хамаарыш. Чаа-Хөл район Советинин күсөкчи комитети инитилештирген малдың чайгы одарлаашкынында иштинде үндүргөн. Колхозтар малды одарладыр дөш черлерге малын организастыгы-биле болук-болук айы-биле чоруткан. Ан-Турдуга Ленин аттыг колхоз (даргазы эш Бегзи, партия эге организастыгынын секретари эш Аспан-оол) 370 чылынын, 220 инекти, 2000 аягы чөл, өшкүчү Кара-Тал, Кара-Суг, Эзим адаа деп черлерде одарлагыч үндүргөн. Кызыл-Даг сумузунда «Буруңгаар» колхоз (даргазы эш Шынаа, партия эге организастыгынын секретари эш Сенди) Хавакты-Алаак, Конай-Базы, Кара-Дыгга одарлагыч чылгы, инек, хой, өшкүзүн кезек-кезек кылдыр үсөш одарладып турар.

Областың садыг-кооператив школанында партия амыдыралы

ВКП(б) дөрткү Кызыл хоорай конференциязын болгаш хоорайның бүгү школаларына өөредилгезинде аяккадакчыларын дыңнакчылар дугайында ийги пленумун айтышкынын аяккадакчыларын үндүзүлгө, база хоорай комитетинин хүн-бүрү удурутулгасы-биле бистин партия эге организастыгы бодунун аяккадакчыларын чорудуп турар. Бисте партия аяккадакчыларын м.н. чаар тургускан—ай иштинде кылып чорудар бүүле аяккадакчыларын плавааш, ону партияның бүгү кежигүверинин хуралына бадылап алар. Ол планда партиянын хуралдарын кажан болурун, аңаа кандай айтырылганы чуугаалашкынын тодаргай айткан. Ол ышкыш комсомолдун эге организастыгының хуралдарын кажан кылырын, ол хуралга чүнгү дугайын чуугаалашкынын эге организастыгы-биле сүмөшкөш плавага кожуп алыр болгаш комсомол эге организастыгына айткышкынын бээр. Оон аңай планда кандай лекциялар, бөсөдалар болурун, хана солуну үндүрүрүн айттыр. Ол планда чүүлдерни күсөдирине кым харысалганы болурун, ону организастап чорудурун тодаргай айткан болур. Ол ла кердүгөн айттырыг бүүрү бисте күсөтүрүп, эки шынар-биле эртин турар.

План ёзуулар партияның 11 хаадыг болгаш аяккадакчыларын (оңа). Ол хуралдарга школаның өөредилге кижизидилгелер аяккадакчыларын, өөредилгенин түңнелдерин, комсомолдун эге организастыгынын аяккадакчыларын, партия хооркомунуң доктаалдарын, пленумун шийтерлерин база тус-тус коммунисттерин өөредилгезин, школанын аяккадакчыларын айтырылганы, полит информация кылып турар агитаторларын, кызыл булун эргелекчизинин илеткелдерин алган болгаш өскө-даа айтырылганы чуугаалашкан.

Партияның бө бүгү полит массала болгаш полит-кижизидилгелер аяккадакчыларын түңнелинде чер-чер Советтеринин болгаш РСФСР-нин Дээди Советинге сонгудаларына улуг аяккадакчыларын чорутуунга. СССР-нин улус аяккадакчыларын хөгжүдеринге 1951 чылда үндүргөн күрүн чөшкенинге бистин школанын коллективни аяккадакчыларын төдөрүндө дөш аяккадакчыларын бижиткен болгаш аңаа Шойжун ышкыш 3 ай стипендиязын ожиткелнер эвээш эвес.

Партияның бө бүгү полит массала болгаш полит-кижизидилгелер аяккадакчыларын түңнелинде чер-чер Советтеринин болгаш РСФСР-нин Дээди Советинге сонгудаларына улуг аяккадакчыларын чорутуунга. СССР-нин улус аяккадакчыларын хөгжүдеринге 1951 чылда үндүргөн күрүн чөшкенинге бистин школанын коллективни аяккадакчыларын төдөрүндө дөш аяккадакчыларын бижиткен болгаш аңаа Шойжун ышкыш 3 ай стипендиязын ожиткелнер эвээш эвес.

Школанын өөредилге шынары өөредилге чылынын бир дугаар чартык чылында болгаш сөөлгү чартында 100 хуу күсөтүнгөн. Коммунист өштер Шойжун, Шимит, Бай-Кара, Шидижик, Крисомолчулар—Дресвянниква, Любечко, Севээн, Долума, комсомолчу эвес аныкчар—Доржу, Шаякина олар боттарынын хүлээлгезин ак-сеткилдиг күсөдип, өөредилгезинге кончуг эки болгаш эки өөрөнгөн. Кончуг эки өөредилгелер өөреникчилер ап турар стипендиязын дап турар. Хову бригадирлери коммунисттер К. Манзырыкчы, К. Ундун олар хову аяккадакчыларын колхозчуларын эки организастап, чакыры тартылганы 15 аяккадакчы дооскан.

Коммунист М. Санчина партиянын тудуг бригаданы бө чылын 21 чуртталга бажынын тудуп дооскан. Санчина боду-биле тудугчулар ортузунга агитация аяккадакчыларын чорудуп, ында социалист чарышты калбарган.

Коммунистер колхозта удуруткучу күш

Чөөн-Хемчик районун улугтар на-тышкан «Коммунизмче орук» кедээ аяккадакчы артелинде партия организастыгынын (секретари Т. Ызын-оол) коммунисттер колхозту организастыгы аяккадакчыларын боттандырып чорудуп, база социалист чарыштын организастыгы болуп турар. Ында коммунисттер тус-тус даалгалыг, аныкчуру аяккадакчыларын колхозчуларын ортузунга үлгелерин чорутканын көргүзүп турар. Чыжаз: артель баштаар черин даргазы Настык-Доржу 5 чыл иштинде кедээ аяккадакчы артелин удурутуп, колхозчунун аяккадакчыларын улам бажылаар дөш могош шыгар чок аяккадакчыларын чорудуп турар.

Коммунист малчын Дамазык беш чыл иштинде шээр мал задырып, ниятин малынын өздүгези дөш демисекип турар. Эң баштай оң кададынга 80 хире баш мал турган болза, ам ында 400 аяккадакчы баш мал бар. Бө чылын төрөөн 250 баш хойдан 256 хураганын бүрүнүчү биле камгалап алган. Инекчи коммунисттер М. Ханды, Х. Очур олар база эки аяккадакчы, чаш малды бүрүн камгалап алыр дөш күженишкенин аяккадап турарлар.

Колхозта коммунисттерден болгаш комсомолчулардан тургустунган агитаторлар багай эвес аяккадап турар. Колхозчулар Совет Эвилелинде, область иштинде болуп турар чүүлдерин, база даштында болушкунарын агитаторлар дамчыштыр билип ап турарлар.

Инектерни семиртип, олардан хөй сүт алыр дээш

Чөөн-Хемчик районун Урбүндө Сталин аттыг кедээ аяккадакчы артелинин инек фермазынын аяккадакчы эки организастыгы болдуруп турар. Ферма эргелекчизин комсомолчу эш Уйнук фермазын иштиги байдалын корум-чурумунг тургускан.

Инектерни семиртип, олардан хөй сүт алыр дээш

Чөөн-Хемчик районун Урбүндө Сталин аттыг кедээ аяккадакчы артелинин инек фермазынын аяккадакчы эки организастыгы болдуруп турар. Ферма эргелекчизин комсомолчу эш Уйнук фермазын иштиги байдалын корум-чурумунг тургускан.

Инектерни семиртип, олардан хөй сүт алыр дээш

Чөөн-Хемчик районун Урбүндө Сталин аттыг кедээ аяккадакчы артелинин инек фермазынын аяккадакчы эки организастыгы болдуруп турар. Ферма эргелекчизин комсомолчу эш Уйнук фермазын иштиги байдалын корум-чурумунг тургускан.

Инектерни семиртип, олардан хөй сүт алыр дээш

Чөөн-Хемчик районун Урбүндө Сталин аттыг кедээ аяккадакчы артелинин инек фермазынын аяккадакчы эки организастыгы болдуруп турар. Ферма эргелекчизин комсомолчу эш Уйнук фермазын иштиги байдалын корум-чурумунг тургускан.

Инектерни семиртип, олардан хөй сүт алыр дээш

Чөөн-Хемчик районун Урбүндө Сталин аттыг кедээ аяккадакчы артелинин инек фермазынын аяккадакчы эки организастыгы болдуруп турар. Ферма эргелекчизин комсомолчу эш Уйнук фермазын иштиги байдалын корум-чурумунг тургускан.

Инектерни семиртип, олардан хөй сүт алыр дээш

Чөөн-Хемчик районун Урбүндө Сталин аттыг кедээ аяккадакчы артелинин инек фермазынын аяккадакчы эки организастыгы болдуруп турар. Ферма эргелекчизин комсомолчу эш Уйнук фермазын иштиги байдалын корум-чурумунг тургускан.

НАЙЫРАЛДЫГ ЧОРУК

1950 чылда, күсүк дүнүң сооту черге сиңип турда, эртен даң алып келирге Барыш-Хемчик районда улугтары кагыштырган «Кызыл тараачын» колхозтун ховуларынын хөрүнүнүн хун эрийдип турганын көрүп болур турган.

Геодезия шугуму хевирлик узун ийиш туруп алган ийи эр кижилер бир-ле чүве хемчээр чоруп турганнар. Оларнын бирээзи 600—800 метр чоруй баргаш, ам өскө черге бар деп команды албааже чедир, ол ыкжын черде тургузуп турар.

Олар колхозтун коьданынга баяннар, нарта ол ыкпыс каанда орай келжээ чыдып келгеннер. Олар болза, колхоз даргазы Сендажы болгаш Кызыл-Мана-лык МТС-тиң участок агроному Огурцов олар болганнар.

1950 чылдың октябрь айның бирде, Сендажы ол колхозтун эрги даргазы турган Кудеректен хүдээп алган. Колхозтун байдалы ындыг-ла эки эвес турган. Нитиниң малының баш санын өстүрериниң планын күөсетпез, тууду планын чүгө 60 хуу күөсетпез, гектардан 5—8-ла центнер дүжүт ажаап элган турган.

Колхоз чыл бүрү-ле эреге дүжүп турган болгаш бодунуң ажал-агыйын-дан барык кандыг-даа орулга албайн турган. Сендажы колхозка келген до-роан-на колхоз баштаар чериниң кижилерин чыгаш, колхозту организис, ажал-агый талазы-биле бийлыктар дугайында айтырыгын шийтирилээрине тургускан. Сендажының илеткел-ини соонда агроном Огурцов өсет алган.

—Бастың мында чугалаажып-ла турар чүүлүсү болза, колхозту бийжы-лаарының айтырыгын дүжүт. Колхозту бийжылар-ла дээр болза, тараачын дүжүт дүндү бедидер ховуларынын хөрүнүн эки айкалдап кызыр болгаш шөлге ел-икти мөөңүзгө болур. Ынчангаш бис ажалымысты оон эгелеп көрө-лүнер.

Ынчаарга баштаар черинд хуралы-ның соонда ийи хонганда Сендажы бол-гаш Огурцов олар тарылга шөлүнге дош чыыр чер шилип алып дээр чорут-каннар. Ол хун олар бүгү ховулары эрип көргөн болгаш ийи чүс гектар черге суг аксып доштаалдырар деп дем-дөктөшкөн. Доп-дораан ук ажалды күөсөдип, бугаларны септеп кирипкен болгаш ноайрыны сөөлүздүрүп 300 гек-тар шөлге суг агыскан. Кыштын бүгү дүргүзүндө колхоз шөлду доштаалдырар ажалды үргүлчү чорудуп келген бол-гаш март айда доштуң кылыны 1,5—2 метр чөдө берген.

—Бедик дүжүт алырының бир дуга-ар чугула чүүлү ам күөсетинген, ам болза, ийи дугаар чугула чүүл болур үрезин арыгаларыңа кирер черек — деп Огурцов Сендажыга чугалаан.

Үрезин арыгалары-биле үскүй бри-гадаы үзүп тургускан болгаш март бирээде бүгү үрезин фондузун бүрүн-чүлө сорттирваллааннар. Бүгү-ле үре-зини эң баштай сорттировкага кири-геш, оң соонда триерлөөн.

Анализ кылыры-биле кызыл-тасты шоддайлап тургаш ам бүгү үрезин бо-лу. үрезинге таарык болур — деп дидими-биле чугалаан болур деп Огур-цов демдегеп чугалаан.

Үрезин арыгалары-биле черелештир-ип колхоз нөдө ажал-агыйның чепсек-херекселдерин, аытгың дериг-херексел-дерин септеп алган. Бо эртен чылын колхозчулар эптиг болгаш чүткүдүг ажалдылар. Колхозтун ажалына са-гыш човаар, колхозту берге байдалдан уштур болгаш колхозтун экономай-дын бийжылар, ынчангаш колхозчулар-ны бай амыдыралдыг болдулар дээр кызып ажалдап турар кийи келгөй-дир деп чүвени колхозчулар көрүп, билип турганнар. Март 15-те колхоз чаксы тарылгага бүрүн белеп турган. Үрезин арыгалыгын, нөдө ажал-агый миши-налары болгаш аытгың дериг-херексе-ли септепген, аытарын дыштанылгага тургускан. 1951 чылдың бүдүрүл-гө планын чогадып алган турган. Огур-цов болза, колхозтун эки ажалызы наарган. Оң киржилгези чокка чыгыс, чаа хуралдар эртпез. Колхозчуларга дүүлү чүве билдинмес болду, ол дугайында агрономуң сүменин алыры-биле, колхозчулар Огурцовту айтырып турар аларганнар.

Мартың 10-да колхозчуларның ни-ти хуралында тарылга ээлчештирил-гө планын бадылаан. Тарылга ээлчешти-рерин шийтирилээниниң соонда Огурцов чер ажалынын суген аралаштыр тары-рының тарылга системазының айты-рыныч кирген.

—Чер ажалының суген аралашты-рар тарылга системазы болза, силерге чаа чүве болуп турар, ынчангаш өскө колхозтарның амыдыралын чикээп көргүзүп тургаш, силерге чугалаар деп бодап тур мен, суген аралаштыр тарыыр система бедик дүжүт алырынга кайы хире жукур-дузалыг болурун сил-лер көөр силер. Херсон областың хөр-үзү бодунуң физинтиг составының талазы-биле силерниң ховуларының хөрүнүндө барык-ла ытлаабас. Бүдүн-ий атыг колхоз суген аралаштыр тарыыр тарылга системазын чорудуу-рун мурунда ортумаа-биле гектардан 14—15 центнер дүжүт ажаап ал турган. 1945 чылда колхоз чер ажалының суген аралаштыр тарыыр системазын чоруткан, мурунда суген тарып турган черге кызыл-гас тарааш, 1949 чылда гектардан 28 центнер дүжүтү ажаап алган, ол болза, 1945 чылда тарылга ээлчештирилгези чорудурун мурун-да тургангадан ийи катап хөй болгон. Колхоз хөй чылда үнер 30 гектар сугеннирне дужаагаш, 45 муң рубльди, 210 центнер тарааны, 300 центнер си-генни алган — деп Огурцов чугалаар-га — а, дединди-дир деп үн дыңал-ган. Биске ам тарылга ээлчештирил-гези саададып турган хөрөк чөк дээр, хурал соонда Огурцов класта чүве бийжир самбыра орнунга ханга илалка демирни чышыр хал алгаш, орта чуруп тургаш, колхозчулар-биле агро-техника дугайында кичээлин эгелөөн. Кичээл болза, дүн ортузунда доогулар. Айның чырың колхозтун ховулары чырыдып турган.

Огурцов чолдак алгы тонунуң өктө-рин чепкил алгаш, Сендажының били-ми, ынта олургаш кичээлге ийи-биле чуга-лааны болза: — Ам чыла Куйбы-шевте ааамны, ачамны, дунчаларымга сагып келгеш, олче чоруксап турган кижилер мен, ындыг-даа болза, сөөк хову-ларынын, мында көрүнүч дег чайына-нып чыдар дошту көргөп, чыкканан чорум эрте берди, бо чылын бис бай-лак дүжүтүп алып боор бис деп чүве мээң чүрөөмдө өйдүтүп тур, ынчангаш эки-ле ажалдаар черек — дээр.

П. СЫЧЕВ.

ДЕЛЕГЕЙНИН КОММУНИСТИГ ШИМЧЭЭШКИНИН ШЫЛГАРАНГАЙ ДЕЯТЕЛДЕРИ

МОРИС ТОРЕЗ

1950 чылда Францияның ажалыч чоннары Францияның коммунист партиясының (ФКП) тургустуунга дээр бээр үжөн чыл оон болгаш оң чинги-но секретари эш Морис Торезтин бөвөн хар харлаанын демдегеп эрттир-ген. Морис Торезтин амыдыралы бол-гаш демисели болза, француз компар-тияның тургустуунга болгаш хөг-жүдөзүнүн төгүзү-биле үзүлбөс харыл-заалыг.

Морис Торезтин бөвөн хар харлаан хунунда ачаа байыр чедиргеш, эш Сталинның бижээзи: «Делегейин бүгү удустары, бүгү чурттарың ажалычы-ны Силерни Францияның коммунистти-ниң шылтатынган удуртукчу кылдыр, француз ажалчыларының болгаш күш-ажалчы тараачыларының баштыңызы кылдыр, бүгү делегейге баякып тайбын дээр, демократияның болгаш социализм-ниң тийлелгези дээр эрес маадыр демисели кылдыр билер болгаш үнелер турар. Совет кижилер оон ыңай Силерни бодунуң өнүгү кылдыр, Франция биле Совет Эвилелиниң улустарының ар-зынга найрал болгаш эвилел дээр чы-нын-сынын чок демиселчи кылдыр бил-ер болгаш ынакшып турар».

Морис Торез 1900 чылдың апрель 28-те француз шахтерин өгүлдөзүндө тургустун. Оң ийи харлыында-ла ал-бададыг күш-ажалды ол боду биле берген. Шахтага ажал, шахтерлар арзынга үргүлчү чурталга болза, оңу күзөл соруктуг кылдыр кангаан болгаш революстун демиселчи кылдыр кижизит-кен. Француз ажалчын агының про-фессоналчы болгаш политиктиг демис-елинге идеологий кирип тургаш, Морис Торез ажалчын ажалында-ла революстун шимчээшкнне хандыгып кирген. Оң үзөл боданың боттаныл бийжыларында 1917 чылдың Октябрь революцияны шийтирилгези саялдыр ла-маарылгалыг болган. «Орус революция

Француз компартияның чинги-но секретари эш МОРИС ТОРЕЗ.

дан мөиде тыгаш төртүнгөн энтузиазм болза, идеологий демиселдин орунуң мөни кирир» деп бодунуң автобио-графтыг «Улустуң оглу» деп номунда Торез бижээ.

1919 чылдың мартта Морис Торез социалист партияга киргеш, Ынчаарда Франция коммунист партия чок турган болгаш социалист партия ре-волюстунда, ошолорунистиде кижилер бодунуң хөрүленинге катышты-рып турган. Ынчанга-да, ол үзө булут революстун кезек ол партияга тодарап үнүп турган, ол нектанти идеологий ажалчылары Торез аларган турган. Шертиг тургаш, ол бодунуң бөлүк ш-терин-биле кадэ III Интернационал ка-чыгып кирер дугайында «Юманите» солуга чагаа бижээ.

1920 чылдың декабрьде Францияның социалист партиясынын Тур хойрайга болган конгрессинде ол партияның чар-

Огурцов ол дүме удуваан. Данын атыс сондаган хемчик кыдымында, ак-харсы чараш теректерин көрүп, кол-хоз дугайын бодап тура хонган.

Сендажыже көрүп ковайгаш алар:

—Сендажы, а Сендажы — деп кый-гырган.

—А чүл, чүге удувас сен. Уду-уду — деп, уйгудуг үнү-биле Сендажы харыялаан.

—Удуурун бичин манап көр. Бо чылын сенэе бис ногаа аймаа экпек тарыыр болзувусса кандыг деп көр-сен? Баштай ону чугалап көрөм че-ки? — Каш миянта болганда Сендажы-ның үнү дыңалган.

—Мен ол дугайын чүүлүг деп көр-мен. Ол дугайын мен черле бодаваан, оон канчап кылырып, үрезин бар эвес, белеттээн чер бар эвес, оңу ажаап билер кижилер бар эвес.

—Ол бүгү хөй чүве. Сен менэе чүгө бригаданы үзүп бер, а оон артык өскө чүүлдерин мен бодум кылыр мен — деп Огурцов чугалаатынган. — Сенэе мен бодумдан үрезин берейн, ынчаарга чер чадарын эртеден эгелеттээлди. Сенда-жы орнундан туруп келгеш, Огурцовка чөдө бергеш, оң чылыг холун туруп дымзыг куужактапкан.

—Четирдим, Игорь Васильевич! Сен колхозка ажалыг улуг херекти бо-данып алгандыр сен, ыччангаш бис сенэе хуулолгелиг болуп артып калмык...

—Уш хонганда Огурцов бодунуң о-горолундан ажаап алганы ногаа культу-раларының үрезинин колхозка экпек дужаап берген. Ынчангаш оң кире хааржактары кыла каапкан болгаш даартазында-ла үрезинерин анза олур-ту, кулаш, ажаап өстүрери-биле колхоз-чуларга тарытып берипкен. Ол-ла уеде бригада партиячур тургузар черин на-зып, өдөкти сөөртүп экпек төп турган.

...Ажал сөөлүндө, келжээ, Сен-дажы, Огурцов болгаш колхозтун са-накчызы Сюрюно-оол конторага артып калганнар.

—Огурецтерни болгаш помидорну чир ышкажал бис — деп Сюрюно-оол катырмызап чугалаан.

—Ие, ие чүгө чир эвес, харын рынокка база садар бис. Ынчангаш ногаа тарылгазындан колхоз бо чылын бежен муң рубльди ажалдап алтар дээринге мен бүзүрээр мен — деп Огурцов харыялаан.

—Мэцини-биле алырга Игорь Ва-сильевич арай эртеден ажаап турарыңар чөдөвас. Силерниң оондан чүү-даа үнөс боор деп коргуп тур мен — деп Сюрюно-оол чугалаан.

Огурцов кудумчуге үнө бергеш, ышка чөлинип алган боданып турган. Сендажы кылаштып келгеш, оң энтине деггеш чугалаан.

—Куйбышев дугайын база сакты хонуп келди бе, Игорь Васильевич?

—Чок Салчан, мен чаа чүведен кор-гар, ачаа бүзүрөөс, ынчангаш колхоз-чуларының идегевес чоруну база болду-руп турар кижилерниң дугайын бодап тур мен.

—Ээ, оң уэжун сагыш човап тур-ган хөрөк бар деп-бе. Ол чотум чүл деп чүвени бис оларга күзүн көргүскөй бис аан, ындыг бе?

—Ие, ол шың! — деп Огурцов шуш харыялаан болгаш олар иелөөн брига-даже чорупканнар.

П. СЫЧЕВ.

Он беш чылда садыг шугумунга

Улуг-Хем районун Эилиг-Хем суму-зунда Сталин аттыг колхозта мылгын эргелекчизи Эдек ам садыг шугумунга 15 чыл ажалдап турар.

Эдек бо аразында ак-сеткилдиг кызы-май ажалдап келген. Чурттакчы чоңу херектелдиң чугула барааннары-биле үргүлчү үзүктөл чокка хандырып турар болгаш араг чонга ээлдек, оларның херектелген үргүлчү өөренип көрүп турар.

Оң садында корум-чурум кончуг эки тургустунган. Магазиниң чогуур шагында ажалдып турар болгаш мага-зиниң ишти үргүлчү арыг-шевер, ба-раннары чурум чыксаалдыг кылдыр делген каан, барааннарың өртектери бижээш аскалып каан.

Совет садыг-биле чоңуң харылзаанын улам-на чоңуктадып, ажалчы арагтар-дың ортузунга тайлыыр ажалын чору-дуп тургаш ылангыч Сталин аттыг кол-хозтун чогуур назылгы кижилер кооп-ерациянын хуучу кежигүнеринге ки-рип алган.

Кызымакай ажалдыг түңнелинде Эдек бараан саарылгазының планын үр-гүлчү квартал, ай санында ажал күөсө-дип турар. 1951 чылдың 1 дугаар квар-талда бараан саарылгазының планын 115 хуу күөсеткен.

Эдек чүгө садыг ажалында эки ажалдап турар эвес, харын хөй-нитиниң ажалына база идекейлиг кирип шытаныр хүннерде колхозка ажалдап, бодунуң ажал-ишти мурунчы үлегерин үргүлчү жөргүзүп турар.

С. САНДАК.

Бөрү аңнагшылары

Тес-Хем районун Лення аттыг колхозунун хойжузу М. Сандак бөрү араганын чыгарып анчап өлүрүп турар. Бөрүлерин ижээнин дилеп тургаш, 5 бөрү оолдарын харугда өлүргөн.

Оон даразында анчап чоруткаш ол аңы 2 бөрзекти өлүргөн. Хой-жу Сандак бөрүге уду демиселди чорутушаар, бодунун кадарып, ажаап турар шээр малын мөвди өстүрүп келген.

Малга хоралыг бөрүлерни узут каар дээр

Өвүр районун Чус-Дагда, Тор-галыг колхозтун колхозчулары эштер Санчат-оол болгаш Баир бөрү-биле шынгы демиселди чорудуп турар. Олар чоокта чаа 7 бөрү оолдарын үнгүрдөн казып өлүргөннер. Бөрү-биле демиселди үргүлчүлөп, оңу анчап турарлар. Д. СУНДУИ.

Өвүр районун Дус-Дагда, Тор-галыг колхозтун колхозчулары эштер Санчат-оол болгаш Баир бөрү-биле шынгы демиселди чорудуп турар. Олар чоокта чаа 7 бөрү оолдарын үнгүрдөн казып өлүргөннер. Бөрү-биле демиселди үргүлчүлөп, оңу анчап турарлар. Д. СУНДУИ.

бирээзи, марксизм-ленинизмниң бүгү делегейге тийлелгези дээр чалбыштыг демиселчи Морис Торезтин оон ыңайгы ажал чорудулгазынга ол ужуражыш-кын канчаар даа аажок улуг саялдыр ха-выялап болган.

1925 чылдың июльде Торез ФКП-нин ТК-зының Политбюроунуң кежигүнерине болгаш организация айттырылган тала-зы-биле секретаринге соңгуртуп.

Француз буржуазия террор-биле бол-гаш истап сүрүшкүн-биле Морис То-резтин революстун ажал-чорудулгазын соксадырын оралдажып турган. 1927 чылда оңу кара-баныңга хоругдар деп шийткен. Оң ужурунда чыктып байдалга кирер ужурга ол таварышкан. 1929 чылдың августта ФКП-нин ТК-зынын барык шугуң кежигүнери туттурган. Торез база кара-баныңтан. Торез ачаа бодунуң марксизм билин ханыла-дыры-биле ажалдап, кара-баныңга хоруг-далды коммунист университет болду-рган.

1930 чылдың июльде Морис Торез ФКП-ниң чингине секретаринге соңгу-турган, ол ажалда ачаа чөдир ажалдап турар. Оң удуртулгазы-биле француз коммунист партиянын ажалында тур-ган сандарашкынын, сектары чорук-тары ажал тилеп, Барбе-Селорюң агитлиниги сатымыкы болуу чыла шаап, боттарынын хураалында аш-тет арылааннар. Торезти долгандыр Францияның революстун шимчээшкнни-ниң хоочун ажалдакчылары болгаш француз улустун эң эки төлөөлөгчлери Жек Дюкло, Пьер Семар, Марсель Ка-шен, Андре Марти, Анри Бирюс, Га-стон Монмуссо, Поль Вайн Купорье, Габриэль Пери болгаш өскөдө өскөдө катышкан. Компартия француз ажалчы чоннарың бодунуң авангарды болгаш им-периализмге уду чачныктыг күл болу берген.

1934 чылда Францияның ажалчы массалары компартияның удуртулгазы-биле чуртга белеттенип турган фаши-стиг эргидени болдурубай барган. Испан-ияга итали-герман интервенцияның у-зинде ФКП болза, «өскөнн хөрөөнге

Чаа-Хөл районда бижик өөредилгезиниң чоруп турары

Чаа-Хөл районда бижикти биче билер болгаш бижик чорутуу узуткаар ажал багай чоруп турар. Районда нитизи-биле бижикти биче билер 812 кижиле, а билбес 512 кижиле бар турунда бижик өөренириниң 44 бөлүмнеринде чүгө 570 кижиле өөренип турар. Шаңчыда Хо-валыг Саидамма 15 кижиле, Чаа-Хөл сумузунда Монгуш Орус 32 кижиле, «Бай-Булуң» колхозта башкы Бады-Сюрюк 22 кижиле өөренип турар бижик бөлүмнери чүгө чоруп турар.

Районун бижикти биче билер болгаш билбестеринд хөй кезин бижик бөлүм-неринче хаара тутунмаан.

Суму даргазы ындыг болур бе?

Совет органнының ажалдакчызы болза совет эрге-чагырганың чоң орту-зунга ажал кылдыр төлөөзи болгаш оңу совет улус боттарының ортузундан соң-гук алырлар. Чоңуң төлөөзи болганда чоңдан хамаарылга чок эвес, харын ха-мыктың мурунда чурттакчы чоңун мурунунга бүгү талазы-биле хуулолгелиг, чоң оон бүгү чүвени болгаш чурум сайылганы негээр эргелиг.

Ындыг турбуге Барыш-Хемчик районунун Аскы-Барык суму Совети-ниң даргазы Чыргал бодунуң албан ху-лөөлгезин ажалчы арагтарың мурун-га ак-сеткилдиг эвес күөсөдип турар.

Ук Чыргал сөөлүгү үеде суму Совети-ниң ажалын кошкаткан болгаш шуут арага-дарыже хандып, харын ээрип ал-гаш бодунуң эрге-дужаалын буруу амылгап турар. 1951 чылдың апрель айның сөөлүгү үезинде ээрип Аскы-Барык сумузуңуң чурттакчызы Сары-оолду менэ адын бер, мен муулайы, чүве билер шаан бар бе, адың бербес болзувас сени мен канчаар эвес мен деп ыңканган болгаш өскө-даа багай сөстөр-биле дорамчылаан. Ындыг ба-рымаалдар кончуг хөй.

Оң-биле кады кандыг-даа серемчи-дел чок, сумунуң албан организис бол-гаш өскө-даа ажал-агый черлеринде эр-ги болгаш амгы байдалы-биле таарыш-пас кижилер кирип алган ажалдап тур-да оңу оварбайн, билсе-даа кемчег-

Уругларның коммунист кижизидилгезинге удур чорук

Тере-Хөл районунуң райпозуңуң дарга-зы турган коммунист эш Лашпановтуң уруглары — Юрий, Вера Чыргалаңдыда чөдө чил школянының бешки класында өөренип турар. Олар келер үениң ар-темин кижилери болур дээр кызыма-кайы-биле өөренип турганнар.

Уругтар ам бо үеде берге байдалдыг туруп турар. Оларның адазы коммунист эш Лашпанов болгаш соңгу нези эш Дерягина үш ай буртугаар-ла уругла-рын каапкаш, Тере-Хөлдөн чоруй бар-ганнар. Эш Лашпанов ам Чаа-Хөл рай-онда райпо даргазында ажалдан эгел-ээн. Бо эртен үениң иштинде бодунун уругларыңе сагыш-салбайн келген. Би-чи уруглар баяннар кезип, материал-дыг байдалы багайындан өөредилгезиниң шыгыры мурунузуңдан кудалаан. Хар-ын Вера нити амыдырал байдалының багайындан араан, бир кижиниң бажы-нында чыдып турар.

Районун удуртуу организациялары эш Лашпановке хөй уду уругларының бо байдалын дыңатса-да, бичин чаш уругтарга кандыг-даа дуза көргүспез.

Тере-Хөл райпозуңуң баштаар чери «оскүссүрүл» чаштарга элзеп хөй түңтүрүл чөдө кылдыр берип кел-ген. Бо мындай нээргел чөк аданың чоңум чүвө бодап турары билдинмес. Ынчанга-даа оң бо хөрөк буруулуг херек болуру билдингир. Чүгө дээрге, ээрип үениң салганчыларың черинд келген кандыг-даа хайтарал чок каар-каш тайбыңыраан коммунист-тир.

Ынчангаш чаш уругларыңе сагыш-салбастан коммунист эш Лашпановту, оң кадайы Дерягинаны доп-дораан кемчег ач, уругларыңа ада-неңиң бодун хайгааралыңа алырын шынгызы-биле негээр чугула.

Ынчангаш чаш уругларыңе сагыш-салбастан коммунист эш Лашпановту, оң кадайы Дерягинаны доп-дораан кемчег ач, уругларыңа ада-неңиң бодун хайгааралыңа алырын шынгызы-биле негээр чугула.

Француз улустун кырында өлүмүг айылы дигерген. Оң чагай чуртун дайыга отратегтиг аландар болдура-ры, а маадырлыг париж коммучула-рының оодарыны оодары — фран-цузтарны Совет Эвилелинге уду ча-даштырырын империалисттер оралдажып турарлар.

Ол кангаан-даа ыңчаар болдунмас! — Францияның улусу Совет Эвиле-линге уду кангаан-даа чаалашпас! — деп Морис Торез медгелзөөн. Оң өстөр бүгү француз улустуң сеткил-сагыжын, кү-зөл-соруун илередиң турар.

Шылгарангай баштыңызы Морис Торезти долгандыр сырай катышкан коммунист партияга удуртурган фран-цуз улус Париж коммунисттер төрөң турду — Францияны америк импери-алисттерин коллоизи болдурубас.

Э. ПОЗДНЯК.

Бижик өөредилгезиниң ажалы райо-нда багай чоруп турда, партия районо-даа, райкүссом-даа боттарының хура-ларында болгаш биорларыңа чугала-жып көрбөз. Харын ВКП(б) районо-нуң агитация болгаш пропаганда киди-зи бижик өөредилгезиниң дугайында ме-дээл чыгырынга өйлепип турар. ВЛКСМ районо болгаш районо база аандыг-даа ажал чорутпайн турар.

Бижик өөредилгезин чугулага көрүп, бижик бөлүмнериниң ажалдарын шы-гырадып чорудары үстүндө черлерден негетини турар.

А. ТАРААЧЫ.

Шуаңдан тура мыңгыр-дугу лама чораш болгаш сөөлү үеде херек ужурунда шийтиргеш кеземче хуусаанын дооскаш хосталып келген Бадынашты суму школянының хлеб бийжыр черинде Чыргал боду ажалда-дып каан.

Бадынаш мында ак-сеткилдиг эвес, харысалга чок, арыг-шеверин бүгү-ле чурумнарың кырызы-биле үрөп, кончуг багай ажалдап турда Чыргал оңу биле-тура кандыг-даа кемчег албайн турар. Школяның аш-чөм складынын эргеле-счөөндө Чыргал бодунуң төрөли Сарыг-оолду ажалдадып каан, ук Са-рыг-оол бижик билбес, ынчангаш үнел-тиг чүүлдерни кандыг-даа үчөт-өтчө-дүн кылып билбес.

Сумуда садыг ажалыңе кандыг-даа сагыш салбайн турар. Аскы-Барык сумузуңда майгын эргелекчизинде ажалдап турар Дамба болза, мурунда «Ленинчи

